સ્ત્રીનો પત્ર

રવિન્દ્રનાથ ટાગોર

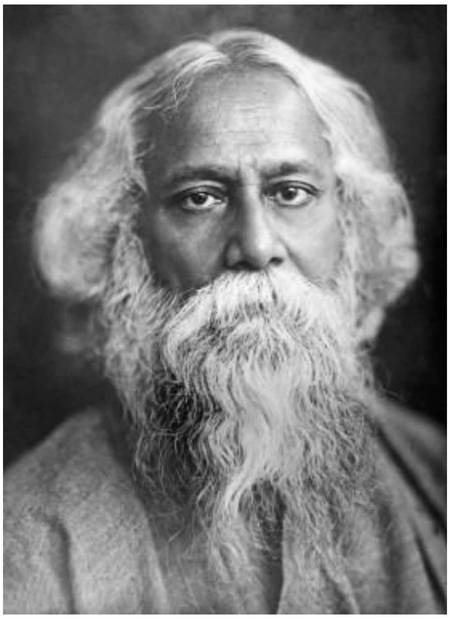

રવિન્દ્રનાથ ટાગોર

રવીન્દ્રનાથ ટાગોર ભારતના મહાન ટૂંકી વાર્તા લેખકોમાંના એક હતા. તેઓ કવિતા, ચિત્રકામ અને સંગીતની દુનિયામાં પણ એક ખાસ સ્થાન ધરાવે છે. લેખનની ખૂબ જ સરળ શૈલી અપનાવીને, તેમણે સમાજના વિવિધ વર્ગો, જેમ કે ખેડૂતો અને જમીનદારો વિશે લખ્યું. જાતિવાદ, ભ્રષ્ટાચાર અને ગરીબી જેવા સામાજિક દુષણો તેમની કૃતિઓનો અભિન્ન ભાગ રહ્યા. રવીન્દ્રનાથ ટાગોરનો જન્મ ૧૮૬૧માં પશ્ચિમ બંગાળના એક શ્રીમંત જમીનદાર પરિવારમાં થયો હતો. તેમનું ૧૯૪૧માં અવસાન થયું. તેમની લાંબી લેખન કારકિર્દી દરમિયાન, તેમણે ૯૦ થી વધુ ટૂંકી વાર્તાઓ લખી. "સ્ત્રી કા પત્ર" એ વાર્તાઓમાંની એક છે.

કથા

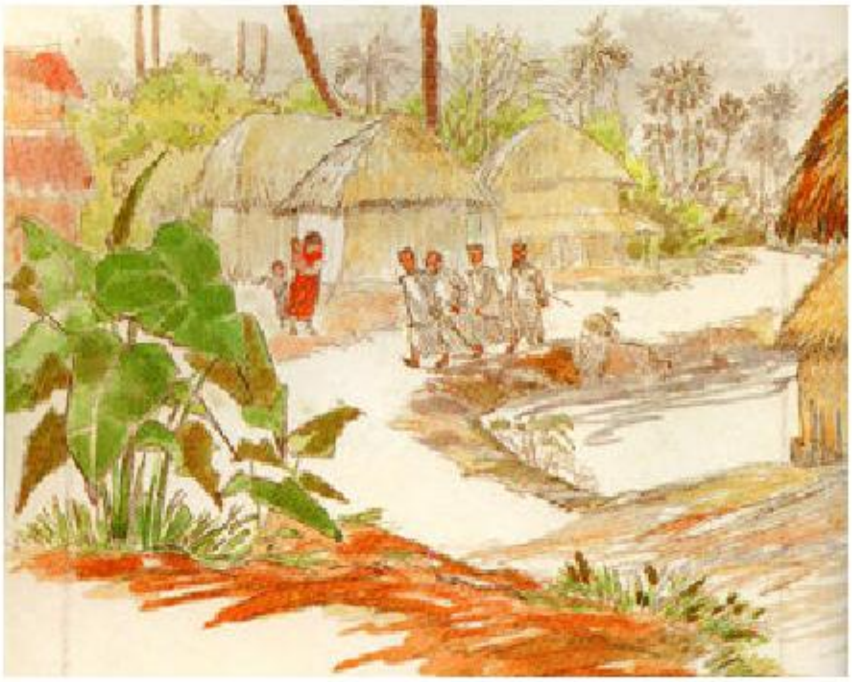

આદરણીય સાહેબ,

અમારા લગ્નને પંદર વર્ષ થઈ ગયા છે. ત્યારથી અમે સાથે છીએ. મને આજ સુધી પત્ર લખવાનો મોકો મળ્યો નથી. હવે તમારી વચલી પુત્રવધૂ જગન્નાથપુરી યાત્રા માટે આવી છે.

જ્યારે હું આવી ત્યારે મને સમજાયું કે દુનિયા અને ભગવાન સાથે મારો એક અલગ સંબંધ છે. તેથી જ આજે મેં આ પત્ર લખવાની હિંમત કરી છે. આને તમારી વચલી વહુનો પત્ર ન સમજશો.

મને યાદ છે એ દિવસ જ્યારે તમે બધા મને મળવા આવ્યા હતા. હું ૧૨ વર્ષની હતી. અમારું ઘર એક દૂરના ગામમાં હતું. તમારા બધા માટે ત્યાં પહોંચવું ખૂબ મુશ્કેલ હતું. મારા પરિવારે તમને સારી મહેમાનગતિ આપવા માટે ખૂબ જ મહેનત કરી હતી.

વિદાયનો શોકમય સૂર ગુંજી ઉઠ્યો હતો. હું તમારા ઘરે વચલી પુત્રવધૂ તરીકે આવી હતી. બધી સ્ત્રીઓએ નવી વહુની તપાસ કરી. બધા સંમત થયા -

નવી પુત્રવધૂ સુંદર છે.

તું જલ્દી ભૂલી ગયો કે હું સુંદર છું. પણ તું ઈચ્છે તો પણ હું બુદ્ધિશાળી છું એ ભૂલી ન શક્યો. મારી માતા કહેતી હતી કે તીક્ષ્ણ મગજ એ સ્ત્રી માટે આશીર્વાદરૂપ છે.

પણ હું શું કરી શકું?
તમે બધાએ કહ્યું, "આ વહુ ખૂબ જ હોશિયાર છે."

લોકોએ મારા વિશે ખરાબ કહ્યું, પણ મેં તેમને માફ કરી દીધા.

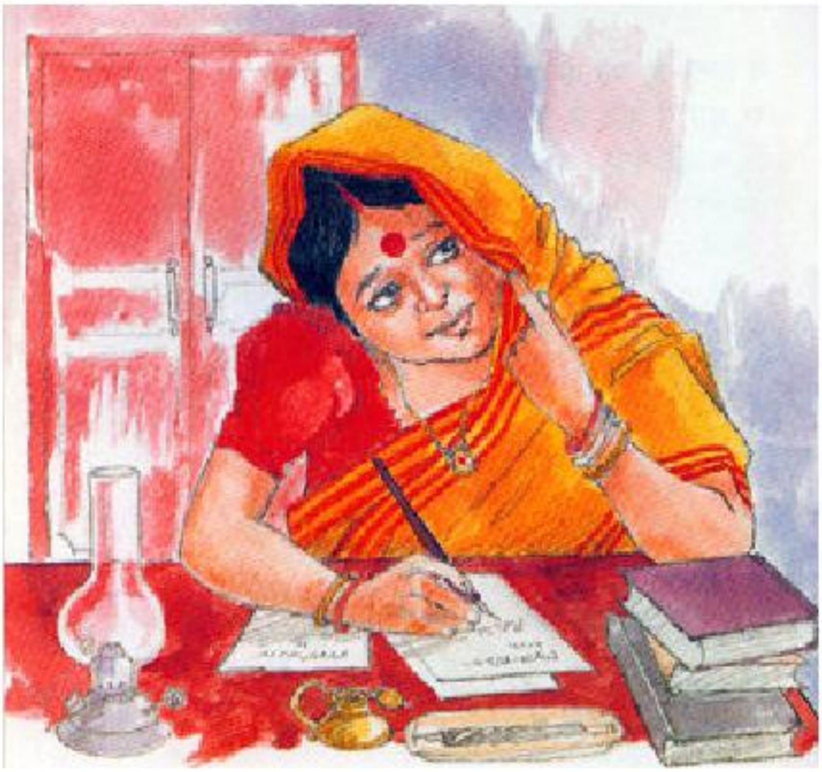

હું ગુપ્ત રીતે કવિતા લખતી હતી.
કવિતાઓ એકદમ સામાન્ય હતી, પણ
ઓછામાં ઓછું તે મારો પોતાનો અવાજ હતો.
તે તમારા રિવાજોના બંધનોથી મુક્ત હતી.

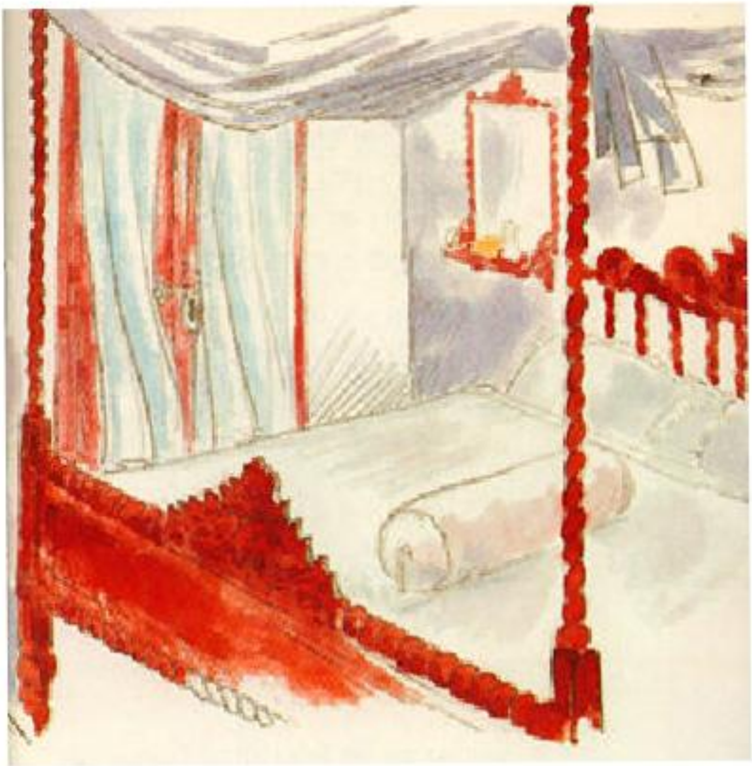

પછી મૃત્યુ નજીક આવ્યું અને મારી નાની દીકરીને છીનવી લીધી. મને માતા બનવાનું દુઃખ સહન કરવા માટે છોડી દેવામાં આવી. પણ મને ક્યારેય માતા કહેલાવાનો આનંદ અનુભવાયો નહીં.

હું આ દુર્ઘટનામાંથી પણ બહાર નીકળી ગઈ. હું મારા રોજિંદા કામકાજમાં પાછી ફરી, ગાયો અને ભેંસોની સંભાળ રાખવાનું, તેમને ખવડાવવાનું. તમારા ઘરનું વાતાવરણ નીરસ અને ગૂંગળામણભર્યું હતું. તે ગાયો અને ભેંસો મારા પોતાના જેવા લાગતા હતા. કદાચ જીવન આ રીતે પસાર થયું હોત.

જો એક ઘટના ઘટી ન હોત તો હું આ પત્ર લખત જ નહીં. અચાનક, એક વિચિત્ર ઘટનાએ આશાનું બીજ રોપ્યું. જેમ જેમ બીજ મૂળિયાં પાડતું ગયું અને વિકસતું ગયું, તેમ તેમ ઘરના સભ્યોએ મારા પરની પકડ ઢીલી કરવાનું શરૂ કર્યું. મારી જેઠાણીની નાની બહેન, બિંદુ, અમારા ઘરે રહેવા આવી.

મેં જોયું કે તમે બધા ખૂબ ચિંતિત હતા. મારી જેઠાણીની બહેન સુંદર નહોતી કે ધનવાન નહોતી. આ સમસ્યા મારી જેઠાણીને ખૂબ જ પરેશાન કરતી હતી. એક તરફ, તે તેની બહેનને પ્રેમ કરતી હતી, પરંતુ બીજી તરફ, તેને તેના સાસરિયાઓની નારાજગી સહન કરવી પડતી હતી.

તે અનાથ છોકરી સાથે કરવામાં આવેલો અભદ્ર વ્યવહાર હું સહન કરી શકી નહીં. મેં બિંદુને મારી બાજુમાં જગ્યા આપી. મારી જેઠાણીએ રાહતનો શ્વાસ લીધો. પણ પછીથી આ ભૂલનો બોજ મારા પર આવી પડ્યો.

શરૂઆતમાં, બિંદુ મારો પ્રેમ મેળવવામાં અચકાતી હતી. પણ ધીમે ધીમે, તે મને ખૂબ પ્રેમ કરવા લાગી. બિંદુએ મારા પર પોતાના પ્રેમનો વિશાળ સમુદ્ર રેડ્યો. મેં ક્યારેય કલ્પના પણ નહોતી કરી કે કોઈ મને આટલો પ્રેમ અને આદર આપી શકે છે.

બિંદુને મેં જે પ્રેમ અને સ્નેહ આપ્યો તે તું સહન ન કરી શક્યો. મને યાદ છે એ દિવસ જ્યારે એક બંગડી ગુમ થઈ ગઈ હતી. બિંદુ પર ચોરીનો આરોપ લગાવવામાં તું એક મિનિટ પણ અચકાયો નહીં.

બિંદુના શરીર પર નાની લાલ ફોલ્લીઓ દેખાઈ કે તરત જ તમે તેને શીતળા જાહેર કરી દીધો. કોઈ પણ આરોપમાં કોઈ પુરાવો નહોતો. પુરાવા માટે, તેણી માટે "બિંદુ" હોવું પૂરતું હતું.

જેમ જેમ બિંદુ મોટી થતી ગઈ અને ખીલતી ગઈ, તેમ તેમ તારો ગુસ્સો વધતો ગયો. જ્યારે છોકરીને ઘરમાંથી કાઢી મૂકવાના બધા પ્રયાસો નિષ્ફળ ગયા, ત્યારે તેં તેના લગ્ન ગોઠવી દીધા.

પુરુષોએ કહ્યું કે લગ્ન છોકરાના ઘરે થશે. એ તેમનો રિવાજ હતો.

આ સાંભળીને મારું હૃદય ધ્રુજી ઊઠ્યું. લગ્નના દિવસ સુધી, બિંદુએ તેની બહેનના પગ પકડીને રડતાં કહ્યું, "બહેન, મને આ રીતે બહાર ન કાઢો. હું તમારી ગૌશાળામાં રહીશ. તમે જે કહો છો તે હું કરીશ..."

તે લાચાર છોકરીએ રડતાં રડતાં મને કહ્યું, "બહેન, હું ખરેખર એકલી થઈ ગઈ છું?"

મેં કહ્યું, "ના, બિંદુ. તારી સ્થિતિ ગમે તે હોય, હું હંમેશા તારી સાથે રહીશ." જેઠાણીની આંખોમાં આંસુ હતા. તેમને રોકીને તેણે બિંદુને કહ્યું, "હંમેશા એક વાત યાદ રાખજે - પતિ પત્નીનો પરમેશ્વર હોય છે."

બિંદુના લગ્નને ત્રણ દિવસ થઈ ગયા હતા. સવારે, હું ગાયો અને ભેંસોની તપાસ કરવા માટે ગૌશાળામાં ગઈ અને બિંદુને એક ખૂણામાં પડેલી જોઈ. મને જોઈને તે રડી પડી.

બિંદુએ દાવો કર્યો કે તેનો પતિ પાગલ છે. તે કોઈક રીતે તેની નિર્દય સાસુ અને પાગલ પતિના ચુંગાલમાંથી છટકી ગઈ હતી.

મારું આખું શરીર ગુસ્સા અને નફરતથી સળગી ગયું. મેં કહ્યું, "શું આ છેતરપિંડી લગ્ન કહેવાય?
તું મારી સાથે રહીશ. જોઈએ કોણ તને લઈ જાય છે."

તમે બધા મારા પર ખૂબ ગુસ્સે થયા. તમે બધા કહેવા લાગ્યા, "બિંદુ ખોટું બોલી રહી છે." થોડી વાર પછી, બિંદુના સાસરિયાં તેને પાછી લેવા આવ્યા.

મને અપમાનથી બચાવવા માટે, બિંદુ પોતે આગળ ઊભી રહી. તેઓ બિંદુને લઈ ગયા. મારું હૃદય પીડાથી રડી પડ્યું.

હું બિંદુને રોકી ન શકી. મને સમજાયું કે જો બિંદુ મરી જાય તો પણ તે ફરી ક્યારેય આપણા શરણમાં પાછી નહીં આવે.

પછી મેં સાંભળ્યું કે મારી મોટી કાકી જગન્નાથપુરીની યાત્રા પર જઈ રહી છે. મેં કહ્યું, "હું તેમની સાથે જઈશ." આ સાંભળીને તમે બધા ખૂબ ખુશ થયા.

મેં મારા ભાઈ શરતને ફોન કર્યો. મેં તેને કહ્યું, "ભાઈ, હું આવતા બુધવારે પુરી જઈશ. કોઈક રીતે બિંદુને પણ એ જ ટ્રેનમાં બેસાડી દે."

તે સાંજે શરત પાછો ફર્યો. તેનો નિસ્તેજ ચહેરો જોઈને, મને લાગ્યું કે મારી કરોડરજ્જુમાં ભયની લાગણી છવાઈ ગઈ છે. મેં પૂછ્યું, "શું તમે તેને મનાવી ન શક્યા?"

"કોઈ જરૂર નહોતી. ગઈકાલે બિંદુએ પોતાને આગ લગાવીને આત્મહત્યા કરી લીધી," શરતે જવાબ આપ્યો. હું સ્તબ્ધ થઈ ગઈ.

હું જગન્નાથપુરી યાત્રા કરવા આવી છું. બિંદુને અહીં સુધી આવવાની જરૂરત ન પડી. પણ મારા માટે તે જરૂરી હતું.

લોકો જેને દુ:ખ અને કષ્ટ કહે છે તે મારા જીવનમાં નહોતા. તમારા ઘરમાં ક્યારેય ખોરાકની અછત નહોતી. તમારા મોટા ભાઈનું પાત્ર ગમે તે હોય, તમારામાં કોઈ ખામી નહોતી. મને કોઈ ફરિયાદ નથી.

પણ હું તારા ઘરે પાછી નહીં જાઉં. મેં બિંદુને જોઈ. હવે મને સમજાયું છે કે સ્ત્રી માટે ઘરેલું મુશ્કેલીઓમાં ફસાયેલી રહેવું શું છે. મને હવે તારા પરિવારની જરૂર નથી. મેં તારી સીમા પાર કરી દીધી છે. અત્યારે, હું અનંત વાદળી સમુદ્ર સામે ઊભી છું.

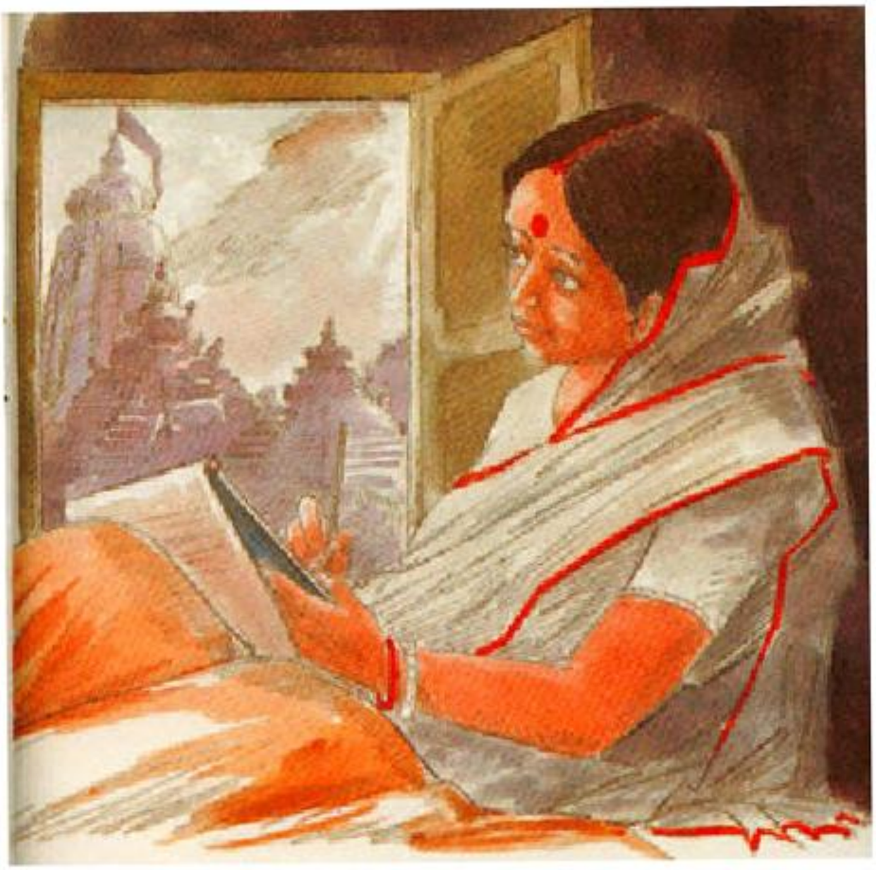

તમે લોકોએ મને રિવાજોના પડદા પાછળ કેદ કરી દીધી હતી. ન જાણે ક્યાંથી, બિંદુએ આ પડદા પાછળ ડોકિયું કર્યું અને મને જોઈ. અને બિંદુના મૃત્યુએ તે પડદો ફાડી નાખ્યો અને મને મુક્ત કરી દીધી. વચલી પુત્રવધૂ હવે કાયમ માટે ગઈ છે.

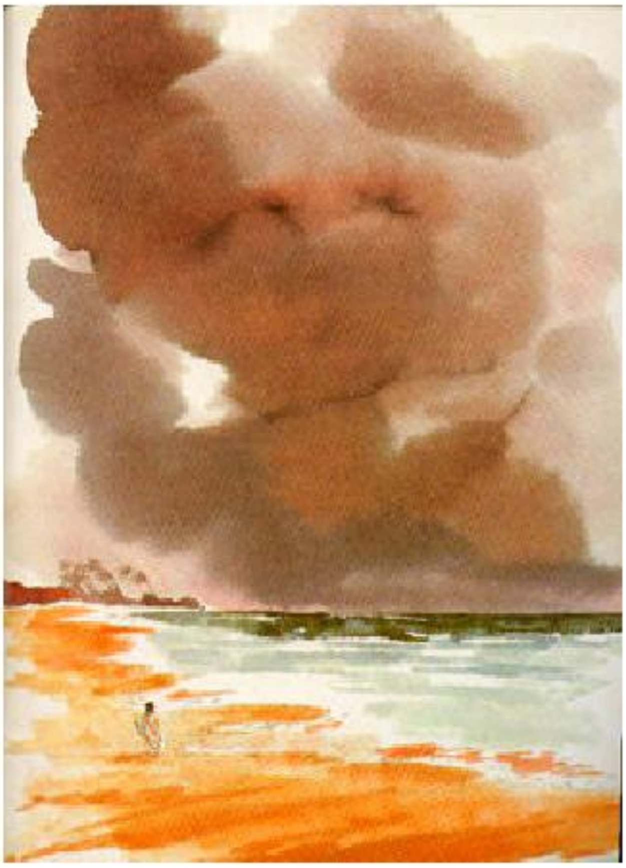

શું તને લાગે છે કે હું બિંદુની જેમ મરી જઈશ? ડર નહીં. હું તારી સાથે એ જૂનો મજાક નહીં કરું.

મીરાબાઈ પણ મારા જેવી જ એક સ્ત્રી હતી. તેના બંધનો પણ ઓછા નહોતા. તેમાંથી મુક્ત થવા માટે તેણે આત્મહત્યા કરવાની જરૂર નહોતી. મને મારી જાત પર વિશ્વાસ છે. હું જીવી શકું છું. હું જીવીશ.

તમારા શરણથી મુક્ત.

મૃણાલ